Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2363/2011, ECLI:CZ:NS:2013:29.CDO.2363.2011.1

Číslo: 75/2013

Právní věta:

Odpovědnost člena představenstva za škodu způsobenou vyplacením dividend v rozporu s ustanoveními § 65a nebo § 178 obch. zák. (§ 179 odst. 1 obch. zák.) je odpovědností za porušení péče řádného hospodáře.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.04.2013

Spisová značka: 29 Cdo 2363/2011

Číslo rozhodnutí: 75

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Akciová společnost, Náhrada škody, Statutární orgán

Předpisy: § 178 odst. 2 obch. zák.
§ 179 odst. 1 obch. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 13. 9. 2010 zamítl K r a j s k ý s o u d v Ostravě žalobu o zaplacení 7 264 486,66 Kč s příslušenstvím (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.).

Rozsudkem ze dne 31. 3. 2011 změnil V r c h n í s o u d v Olomouci k odvolání žalobkyně rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalovanému uložil zaplatit žalobkyni 7 264 486,66 Kč spolu s úrokem z prodlení (první výrok) a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (druhý a třetí výrok).

Odvolací soud vyšel z toho, že:

> *1) Valná hromada žalobkyně konaná dne 27. 11. 2006, jíž se zúčastnili všichni akcionáři, schválila 100 % hlasů přítomných akcionářů návrh představenstva na rozdělení zisku za rok 2005 ve výši 27 597 868,71 Kč tak, že částka 9 994 600 Kč bude použita na výplatu dividend a zbytek ponechán na účtu nerozděleného zisku.*
>
> *2) Valná hromada žalobkyně konaná dne 11. 10. 2007, jíž se zúčastnili všichni akcionáři, schválila 100 % hlasů přítomných akcionářů návrh představenstva na rozdělení zisku za rok 2006 ve výši 20 103 746,94 Kč tak, že částka 11 800 000 Kč bude použita na výplatu dividend*

a zbytek ponechán na účtu nerozděleného zisku.

3) Dividendy byly akcionářům žalobkyně jejím představenstvem vyplaceny.

4) Žalovaný byl předsedou představenstva žalobkyně.

Na takto ustaveném základě odvolací soud – cituje závěry formulované Nejvyšším soudem v rozsudku ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4284/2007, uveřejněném pod číslem 80/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (jenž je, stejně jako ostatní rozhodnutí Nejvyššího soudu dále uvedená, veřejnosti dostupný na webových stránkách Nejvyššího soudu; dále též jen „R 80/2010“) a poukazuje na ustanovení § 184 odst. 3 a § 178 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění účinném do 30. 11. 2009, pro věc rozhodném (dále jen „obch. zák.“) – uzavřel, že řádné valné hromady žalobkyně konané dne 27. 11. 2006 a dne 11. 10. 2007 o rozdělení zisku na základě řádných účetních závěrek zobrazujících účetnictví akciové společnosti ke 31. 12. 2005, resp. ke 31. 12. 2006, rozhodnout nemohly.

Představenstvo společnosti nemělo (s ohledem na rozpor přijatých usnesení valné hromady s ustanoveními § 184 odst. 3 a § 178 odst. 2 obch. zák.) dát pokyn k výplatě dividendy; pokud tak učinilo, odpovídá podle § 179 odst. 1 obch. zák. za škodu tím společnosti způsobenou.

Proto odvolací soud – na rozdíl od soudu prvního stupně – shledal žalobu, jíž se žalobkyně domáhá vůči žalovanému zaplacení částky ve výši jedné třetiny vyplacených dividend, důvodnou.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2012. Namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (uplatňuje tak dovolací důvod vymezený v ustanovení § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.), a navrhuje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Dovolatel zdůrazňuje, že obě valné hromady rozhodovaly za účasti všech akcionářů 100 % hlasů a jejich usnesení nebyla napadena návrhem podle § 131 odst. 1 a § 183 obch. zák. Z formálního pochybení je dovozována jeho „mnohamilionová odpovědnost“, ačkoliv existující stav (tedy vyplacené dividendy) odpovídá projevené vůli všech zainteresovaných stran a „na straně žalobkyně se o škodě ve své podstatě nedá uvažovat“.

Odvolacímu soudu vytýká, že nevysvětlil, jaké pravidlo zakotvené v § 178 odst. 2 obch. zák. bylo porušeno (maje za to, že zákaz rozhodnout o rozdělení zisku po uplynutí lhůty stanovené § 184 odst. 3 obch. zák. v § 178 odst. 2 obch. zák. obsažen není), a nevypořádal se ani s povahou přijatých usnesení valné hromady (tj. zda jde o rozhodnutí neplatná ex lege, rozhodnutí nicotná či rozhodnutí, jejichž neplatnost musí být zjištěna v řízení podle § 131 odst. 1 a § 183 obch. zák.).

Žalobkyně považuje napadené rozhodnutí za správné a souladné se závěry formulovanými Nejvyšším soudem v R 80/2010. Proto navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání zamítl.

N e j v y š š í s o u d rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud úvodem poznamenává, že rozhodné znění občanského soudního řádu, podle kterého dovolání projednal a rozhodl o něm (do 31. 12. 2012), se podává z části první, čl. II bodu 7 zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Dovolání je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a je i důvodné.

Ustanovení § 178 odst. 2 obch. zák. určuje:

Společnost není oprávněna rozdělit zisk nebo jiné vlastní zdroje mezi akcionáře, je-li vlastní kapitál zjištěný z řádné nebo mimořádné účetní závěrky nebo by v důsledku rozdělení zisku byl nižší než základní kapitál společnosti, zvýšený o

> a) upsanou jmenovitou hodnotu akcií, pokud byly upsány akcie společnosti na zvýšení základního kapitálu a zvýšený základní kapitál nebyl ke dni sestavení řádné nebo mimořádné účetní závěrky zapsán v obchodním rejstříku, a
>
> b) tu část rezervního fondu nebo ty rezervní fondy, které podle zákona a stanov nesmí společnost použít k plnění akcionářům.

Podle § 179 odst. 1 obch. zák. dividendu přijatou v dobré víře není příjemce povinen vrátit. V pochybnostech se dobrá víra předpokládá. Představenstvo nesmí rozhodnout o výplatě dividendy ani jiných podílů na zisku v rozporu s ustanoveními § 65a a 178, ani když výplatu schválila valná hromada. Jestliže došlo k takové výplatě podílu na zisku, nemohou se členové představenstva zprostit odpovědnosti za škodu, která tím společnosti vznikne. Došlo-li k výplatě jiných podílů na zisku, než jsou dividendy, v rozporu s ustanoveními § 65a a 178, je příjemce povinen vyplacený podíl na zisku vrátit a členové představenstva ručí společně a nerozdílně za splnění tohoto závazku.

Konečně podle § 184 odst. 3 obch. zák. (v rozhodném znění) se valná hromada koná nejméně jednou za rok ve lhůtě určené stanovami, nejpozději však do šesti měsíců od posledního dne účetního období, a svolává ji představenstvo, popřípadě jeho člen, pokud se představenstvo na jejím svolání bez zbytečného odkladu neusneslo a zákon stanoví povinnost valnou hromadu svolat anebo pokud představenstvo není dlouhodobě schopno se usnášet, nestanoví-li tento zákon jinak.

Výkladem citovaných ustanovení se Nejvyšší soud zabýval v R 80/2010, v němž dovodil, že lhůta ke svolání řádné valné hromady určená (počítaná) od posledního dne účetního období je logicky nejen lhůtou určující, dokdy by měla valná hromada (při řádném a obvyklém chodu věcí) odsouhlasit výsledky onoho účetního období, ale též nejzazší lhůtou, ve které lze výsledky účetní závěrky sloužící pro jednání řádné valné hromady pokládat za ty, jež mohou akcionářům sloužit jako reálný obraz účetnictví akciové společnosti, na jehož základě mohou kvalifikovaně rozhodovat o rozdělení zisku.

Jinými slovy, po uplynutí lhůty upravené v § 184 odst. 3 obch. zák. (s účinností od 1. 12. 2009 v ustanovení § 184a odst. 1 obch. zák.) nemůže řádná účetní závěrka zpracovaná za předchozí účetní období sloužit jako podklad pro rozdělení zisku.

Obecně platí, že platnost usnesení valné hromady akciové společnosti lze přezkoumávat pouze v řízení zahájeném návrhem podle § 131 odst. 1 a § 183 obch. zák., popř. v rejstříkovém řízení, ve kterém soud rozhoduje o povolení zápisu skutečnosti založené usnesením valné hromady do obchodního rejstříku (§ 131 odst. 8 obch. zák.), nestanoví-li zákon jinak (viz zejm. § 131 odst. 8, věta druhá, a odst. 9 obch. zák.). Zapovídá-li ustanovení § 179 odst. 1 obch. zák. představenstvu rozhodnout o výplatě dividendy či jiných podílů na zisku v rozporu s ustanoveními § 65a a 178 obch. zák., a to bez ohledu na to, že výplatu schválila valná hromada, upravuje (další) výjimku z uvedeného pravidla; rozpor usnesení valné hromady s ustanoveními § 65a a 178 obch. zák. tudíž může (a má) být přezkoumán i mimo režim řízení podle § 131 odst. 1 a § 183 obch. zák.

Jestliže tedy v projednávané věci bylo o rozdělení zisku za roky 2005 a 2006 rozhodnuto na základě řádných účetních závěrek až po uplynutí lhůty upravené v § 184 odst. 3 obch. zák., je usnesení valných hromad v rozporu s požadavkem § 178 odst. 2 obch. zák., podle něhož musí být podkladem

pro rozdělení zisku řádná či mimořádná účetní závěrka; po uplynutí lhůty dle § 184 odst. 3 obch. zák. již řádné účetní závěrky za roky 2005 a 2006 jako podklad pro rozdělení zisku sloužit nemohly a mimořádné účetní závěrky zpracovány nebyly. Potud je rozhodnutí odvolacího soudu v souladu se závěry formulovanými Nejvyšším soudem v R 80/2010.

Avšak sama skutečnost, že valná hromada schválila rozdělení zisku na základě „nezpůsobilých" účetních závěrek a představenstvo následně rozhodlo o vyplacení dividend, nevede bez dalšího k závěru o odpovědnosti členů představenstva za škodu tím společnosti způsobenou.

Jak Nejvyšší soud vyložil již výše, upravuje ustanovení § 179 odst. 1 obch. zák. výjimku z pravidla zakotveného v § 131 odst. 8 obch. zák. Představenstvo – má-li jednat s péčí řádného hospodáře – musí, dříve než rozhodne o výplatě dividendy podle usnesení valné hromady, přezkoumat, zda usnesení valné hromady není v rozporu s ustanoveními § 65a nebo § 178 obch. zák. Neučiní-li tak, jeho členové nejednají v souladu s požadavkem péče řádného hospodáře. Jinými slovy, odpovědnost za škodu způsobenou vyplacením dividend v rozporu s ustanoveními § 65a nebo § 178 obch. zák. je odpovědností za porušení péče řádného hospodáře.

V této souvislosti Nejvyšší soud podotýká, že člen představenstva odpovídá za řádný (v souladu s požadavkem péče řádného hospodáře jsoucí) výkon funkce, nikoliv za výsledek své činnosti. Jedná-li člen představenstva s péčí řádného hospodáře, není povinen hradit společnosti škodu, byť by v důsledku takového jednání vznikla.

Nezbytným předpokladem vzniku povinnosti člena představenstva hradit společnosti škodu vzniklou vyplacením dividend v rozporu s ustanoveními § 65a nebo § 178 obch. zák. je tudíž závěr, že porušil péči řádného hospodáře. Uzavřel-li odvolací soud, že žalovaný za škodu vzniklou vyplacením dividend v rozporu s výše označenými ustanovení bez dalšího odpovídá, aniž se zabýval tím, zda při vyplácení dividend jednal s péčí řádného hospodáře, je jeho právní posouzení neúplné a tudíž i nesprávné.

Při úvahách o tom, zda žalovaný porušil povinnost péče řádného hospodáře, přitom nelze přehlédnout, že pravidlo, podle kterého řádná účetní závěrka není po uplynutí lhůty uvedené v § 184 odst. 3 obch. zák. způsobilým podkladem pro rozdělení zisku, neplyne přímo z textu ustanovení § 178 odst. 2 obch. zák., nýbrž bylo dovozeno výkladem podaným Nejvyšším soudem v R 80/2010. Označené rozhodnutí přitom Nejvyšší soud přijal až poté, kdy představenstvo žalobkyně rozhodlo o vyplacení dividend za roky 2005 a 2006 v souladu s usneseními valné hromady. Právní praxe do přijetí R 80/2010 obvykle vycházela z opačného úsudku (srov. např. poznámku J. Dědiče k R 80/2010, uveřejněnou v časopise Obchodněprávní revue číslo 3, ročník 2010, s. 87). V této souvislosti Nejvyšší soud poukazuje i na obdobné závěry (učiněné ve vztahu k odpovědnosti daňového poradce za škodu způsobenou v důsledku nesprávného právního názoru), jež formuloval Ústavní soud v nálezu ze dne 4. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 913/09 (dostupném na webových stránkách Ústavního soudu).

Poruší-li člen představenstva povinnost jednat při vyplácení dividend s péčí řádného hospodáře, je nutné dále posoudit, zda společnosti vznikla škoda a zda mezi jeho jednáním a vzniklou škodou je příčinná souvislost. Jelikož podle skutkových závěrů soudů nižších stupňů byly dividendy akcionářům vyplaceny, vychází Nejvyšší soud pro účely dalších úvah z toho, že ke zmenšení majetku společnosti došlo.

Jak plyne z ustálené judikatury Nejvyššího soudu, příčinou škody může být jen ta okolnost, bez jejíž existence by ke škodnému následku nedošlo (srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2002, sp. zn. 25 Cdo 245/2000). Promítnuto do poměrů projednávané věci to znamená, že závěr o odpovědnosti člena představenstva za škodu způsobenou společnosti vyplacením dividend podle usnesení valné hromady, přijatého na podkladě „nezpůsobilé" účetní závěrky, je možné

přijmout pouze tehdy, jestliže by – nebýt tohoto porušení – společnost dividendy nevyplatila.

Nelze přitom přehlížet, že účelem požadavku, aby rozhodnutí o rozdělení zisku bylo podloženo (relevantní) účetní závěrkou, je zajistit, aby akcionáři měli reálný obraz účetnictví akciové společnosti a přesné informace o zisku, který společnost vytvořila a který mohou – při respektování omezení plynoucích z ustanovení § 65a a § 178 obch. zák. – rozdělit. Jinými slovy, účetní závěrka představuje prostředek zabezpečující, že společnost nevyplatí na podílech na zisku více, než jí zákon (zejména s ohledem na ochranu věřitelů společnosti) dovoluje.

Uvedené závěry je pak nutno promítnout do úvah o příčinné souvislosti mezi porušením povinností člena představenstva při rozhodování o vyplacení podílů na zisku a případnou škodou, vzniklou společnosti.

Jestliže by totiž hospodářské výsledky společnosti zobrazené v účetnictví společnosti ve stavu bezprostředně předcházejícímu svolání dotčené valné hromady umožňovaly závěr, že by valná hromada na jejich podkladě a při dodržení omezení plynoucích z § 65a a § 178 obch. zák. přijala stejné (obdobné) rozhodnutí o rozdělení zisku (jaké učinila v rozporu s požadavkem § 178 odst. 2 obch. zák. na základě „nezpůsobilé“ účetní závěrky), nebude zpravidla možno uzavřít, že mezi porušením povinnosti podle § 179 odst. 1 obch. zák. a zmenšením majetku společnosti je dána příčinná souvislost. Ani tímto posouzením se však odvolací soud nezabýval a jeho rozhodnutí je i v tomto směru neúplné, a tudíž nesprávné.

Nejvyšší soud proto napadený rozsudek podle § 243b odst. 2, část věty za středníkem, o. s. ř. zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta první, o. s. ř.).